

Az orosz forradalom „kisembere”

Az a kérdés, hogy az „egyszerű” „kisember” hogyan élte meg az 1917-es eseményeket, igen fontos az orosz forradalom historiográfiájában. Milyen gyökerei voltak a 100 évvel ezelőtt átélt társadalmi kataklizmának? Az 1917-es őszi eseményeket valóban a bolsevik elit hatalomátvételének kell tekinteni, ahogy azt egyesek állítják? Vagy V. I. Lenin és pártja a tömegek hangulatára támaszkodott, ügyesen kihasználva vágyukat a társadalmi igazságosság iránt?

E tekintetben különösen érdekes az alább ismertetett dokumentum. Ez egy levelezés, ami 1917 július elején jelent meg a bolsevik Uráli Pravda [Uralszkaja Pravda]* c. újságban. Pontosan ezekben a júliusi napokban próbálja először magához ragadni a hatalmat Petrográdban az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt (OSZDMP) Közpon-ti Bizottságának katonai szárnya. A próbálkozás kudarca ellenére is egyértelmű, hogy már akkor is szép számú olyan katona és munkás állt a bolsevikok mögött, akik elégedetlenek voltak az ország helyzete-vel.¹ Eklatáns példája ennek „Malenykij” levele.

A szerző által választott álnév („kicsi”, „kisember”) természetesen nem véletlen. Az Uráli Pravda levelezője a forradalom „kisemberei-hez” tartozik, azokhoz az alacsony sorból származó bolsevikokhoz, akik majd 1917 őszén harcolnak a hatalomért az Urál és Oroszország városaiban és ipari településein.

Ilyen település volt Polevszkij is, ami egy rézöntöde köré épült még a XVIII. században. A XX. század elejére, azt követően, hogy a réztermelés veszteséges lett, a gyár áttért a vasra. A gyár magánkézben volt, sokáig D. P. Szolomirszkij vállalkozó irányítása alatt állt,

* Az OSZDMP jekatyerinburgi bizottsága által, 1917. április 22. (május 5.) és augusztus 24. (szeptember 6.) között 8-10 000 példányban kiadott újság, amely 2017. szeptemberétől *Uralszkij Rabocsij* (Uráli Munkás) néven jelent meg. (A szerk.)

aki az I. világháború előestéjén [1912-ben – a szerk.] eladta külföldi befektetőknek; a részvények többségét a *Sysert Company Limited* szerezte meg.²

Az I. világháború éveiben a polevszkiji gyárban létrehoztak egy külön műhelyt, ahol főleg sodort drótkötelet és szögesdrótot gyártottak (ezt az alább közölt dokumentumban is említik). A front szükségleteire a gyárban kézigránátokat, aknákat, töltényeket stb. is előállítottak. De 1917 elejére a gyártás gyakorlatilag teljesen ellehetetlenült.

Mi az oka, hogy 1917-ben válságállapot lépett fel nemcsak ennél a vállalatnál, de sok másiknál is? Az egyik válasz erre a kérdésre megtalálható a levélben. Szerzője, egy gyári munkás, azt bizonygatja, hogy mindennek az oka: a nagyüzemek önzősége, és az a tény, hogy nem hajlandók a profit egy részét a front szükségleteire felajánlani. „Malenykij” megjegyzi, hogy több vállalkozó patriotizmusa képmutató volt 1917-ben: miközben duzzadt a keblük a hazafias beszédektől a gyűléseken és a sajtóban, gyakorlatilag szabotálták a hadseregnek szükséges termékek gyártását, ha ez nem vezetett profitjuk növekedéséhez.

Ennek eredményeképpen, a munkások egy része nagy reményekkel fordult a bolsevik szervezetek felé, mert ők szólaltak fel legaktívabban a társadalmi igazságtalanságok s a dolgozók elbocsátása ellen. A polevszkiji gyárban, 1916-ban, amikor megjelent pár száműzött lett, és a száműzetésből nemrég megszökött földijük, F. Ja. Kikur, közvetlenül a forradalom előtt megalakult egy illegális bolsevik csoport.³ Mindannyian egy dróthúzó műhelyben helyezkedtek el (nem véletlen, hogy pont ezt a műhelyt említik több ízben is a dokumentumok). 1917 tavaszán ők voltak azok, akiknek sikerült létrehozni a helyi szovjetet és annak élére állni.⁴ A szovjet meglehetősen határozottan támaszkodott a bolsevikok álláspontjára.

Az ilyen eset korántsem számított egyedinek az Urálban. Ahogy a kutatók megjegyzik, ez azokra az ipari városokra volt jellemző, amelyek körzetében magántulajdonban voltak a gyárak, s ahol már a XX. század első éveiben is éles társadalmi és gazdasági ellentétek jelentkeztek. Polevszkij abban a tekintetben is tipikusnak mondható, hogy ott egy olyan gyár működött, mely az I. világháborúban kezdett el hadfelszerelést gyártani. Az ilyen gyárakban új munkáskollektívák alakultak, csakis rájuk jellemző pszichológiával.⁵ A gyártulajdonosok és a vezetőség nem oldották meg a régóta érlelődő problémákat, nem vették figyelembe a faluról nemrég elszármazott munkások sajátos lelki beállítottságát. Az oroszországi nagytyúkések többségének gon-

dolatai 1917-ben kizárólag a nyereség maximalizálása körül forogtak. Az elhúzódó I. világháború körülményei között ez különösen fájdalmasan érintette a munkásokat. A helyzetükkel való elégedetlenség egyre csak gyűlt bennük, és ez végül 1917 őszen társadalmi robbanás-hoz vezetett. De már az alábbiakban olvasható, nem sokkal a bolsevik hatalomátvétel előtt íródott dokumentumban is érezhető a vihar előtti állapot, amely magával ragadta az oroszországi munkástömegeket.

„Malenykij”, polevszkiji gyár ⁶

Az a zűrzavar, ami az utóbbi időben megfigyelhető Oroszországban, és amit az adminisztráció idéz elő, minden egyes nappal jobban érezhető nálunk, a polevszkiji gyárban is. Folyamatosan bocsájtják el munkásokat a dróthúzó műhelyből. A drótok gyártását napi 700 pudra kellett csökkenteni, bár a drót katonai célokra kell. A rézőntő üzem már negyedik hete áll, mivel nem fűtik föl az olvasztó- és a tégláégető kemencét (a Martin- és a téglakemence csak a napokban indult be). De mivel kevés a munkás-kéz, a termelés nem hatékony. Bár a vezetőség tudta, hogy dolgozni kell, valamiért mégse tartotta fontosnak, hogy erről időben gondoskodjon (bár a dróthúzó üzemből elbocsátottak a dolgozókat, de egy szóval sem említették, hogy át lehet menni egy másik helyre is dolgozni).

Száraz tüzelőfában is hiányt szenvedünk. Ami pedig a fakitermelést illeti, a vezetőség a füle botját sem mozdítja.

Látván azt a zűrzavart, ami felé a vezetőség taszít, a helyi szovjet a leg-utóbbi, május 29-i ülésen arra kötelezte a gyár vezetőségét, hogy nyilvános helyen függesszenek ki hirdetményt, hogy munkásokra és favágókra van szükség, és javasolta, hogy mind a szovjettől, mind az adminisztrációtól küldjenek ki 1-1 képviselőt a közeli településekre toborzás céljából (a tüzelőanyag-hiány miatt félt, hogy le fog állni a gyár).

A 8-órás munkanap bevezetése miatt a gyár vezetése erősen hajlik rá, hogy csökkentse a termelést. A munkások biztosak abban, hogy az adminisztráció őket, a munkásokat és a 8-órás munkanapot okolja, hiszen a vezetőség tényszerű adatokkal tudja bizonyítani, hogy a 8-órás munkanap bevezetése miatt „csökkent a termelés”. Ezt a munkások se tagadják.

De miért csökkent a termelés? Miért hibásak a munkások a tüzelőfa elmaradásáért? A száraz tüzelőfa hiánya miatt a Martin-kemence rossz minőségű öntvényeket bocsát ki, s a hengerüzem is csak fele annyit tud termelni, mint amennyit bírna. A munkások és a favágók hiányáért talán maguk a munkások hibásak? Egyértelmű, hogy nem! Scekancsev⁷

igazgató bejelentette a szovjetnek, hogy a szovjetnek semmi köze hozzá, hogy nem működik a vasolvasztó, de a szovjet akkor is szükségesnek tart kitenni egy hirdetést, hogy szükség van munkáskézre.

Hiába gondolják, kapitalista nagyságos urak, hogy a munkások nem látják, mire törekszenek. Cselekedeteikkel csak felszítják a munkások indulatait. És jobb, ha tudják, hogy ha betelik a pohár, akkor nem fog segíteni sem a maguk patrióta „a haza veszélyben” kiáltásai, sem a maguk „szocialista miniszterei”.

Jó dolog harsogni, hogy „harc a dicsőséges győzelemig”, midőn kényelmes otthonaitokban ültök, s a háború nektek csak a hasznot hozza? Mit adtok a háborúnak a „harc a dicsőséges győzelemig” lózungon kívül? Semmit! Csak egy valamit tudtok: haszon, haszon és még több haszon!

És amikor felelősségre vonnak benneteket, s azt követelik, hogy a hasznot a haza védelmére fordítsátok, akkor szánt szándékkal csökkenteni akarjátok a termelést. Ez azonban nem fog sikerülni!

Eltvársak, ne várjatok! Szerveződjetek! Zárjatok szorosabbra a szervezetetek körül! Mindenre készek kell legyünk! Nincs mit várnunk a szocialista miniszterektől! Minden tőlünk függ! Nincs mit várni főntről. Sokáig vártunk, sokáig túrtünk. Eljött az ideje, hogy alulról építsük fel a társadalmi és állami életet.

Jegyzetek

- ¹ Erről lásd bővebben: Rabinowitch, Alexander. *The Bolsheviks Come To Power: The Revolution of 1917 in Petrograd*. Indiana University Press, 1976
- ² Кожевников, А.: *Город Данилы-Мастера*. Малахитовая провинция: культурно-исторические очерки. Екатеринбург, 2001. 121. A szisztertyi gyár történetéhez lásd: https://mpk66.ru/sisertskaa_zavod.htm. (A szerk.)
- ³ Кожевников: i. m., uo.
- ⁴ Pont ekkor folyt a gyári településeken a szovjetek felállításának legaktívabb szakasza. Erről lásd: Попов Н. Н. – Бугров, Д. В.: *Бремя упущенных возможностей: Урал в 1917 году*. Екатеринбург, 1997. 31.
- ⁵ Lásd: Постников, С. П. – Фельдман, М. А.: *Власть и рабочие Урала в 1917 г. Очерки истории и историографии*. Екатеринбург, 2011. 81.
- ⁶ Megjelent: *Уральская Правда*, Екатеринбург, 1917. 4 июля.
- ⁷ Valószínűleg I. I. Csikancev gyárigazgatóra gondol.

(Fordította: Vértes Judit)